

УДК 336.71

*О.О. Несветов, канд. екон. наук, С.М. Лукаш, аспірант,
Сумський національний аграрний університет*

РОЛЬ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ У СФЕРІ АГРОЛІЗИНГУ

Розглянуті проблеми вдосконалення механізму лізингових операцій у галузі АПК через державну підтримку та за участю комерційних банків.

Ключові слова: лізинг, лізинговий бізнес, лізингодавець, лізингоодержувач, комерційний банк, держава.

Постановка проблеми. Банківська система – один з найважливіших компонентів інфраструктури ринку. Ще двадцять років тому в нашій країні існувала гіпертрофована банківська система, основним завданням якої був механічний перерозподіл загальнодержавного позикового фонду між різними складовими національної економіки за неекономічними принципами, тобто відповідно до затверджених планів. Кредитні відносини мають суто формальний характер, при цьому Держбанк володів практично необмеженою монополією на кредитні ресурси.

Комерційний статус дозволяє банку самостійно визначати цілі, умови та строки кредитування, розвивати різні форми банківської діяльності. Тенденція до універсалізації і одночасно до респеціалізації банківської діяльності органічно пов'язана з процесом диверсифікації виробництва. Універсальний тип банку, що поєднує в собі депозитно-позикові, інвестиційно-емісійні і "умовно банківські" операції найбільш повно відповідає вимогам сучасного фінансового капіталу, диверсифікованій діяльності багатогалузевих концернів.

Глибокі зміни умов господарської діяльності в країні обумовлюють пошук нетрадиційних методів оновлення основних засобів підприємств усіх форм власності. Такою перспективною формою для банків може стати лізинг як форма майнового кредиту. Особливо гостро проблема кредитного забезпечення стоїть у сільськогосподарській галузі, адже абсолютна більшість сільськогосподарських товаровиробників на кредитному ринку не можуть залучати кредитні ресурси навіть теоретично.

Саме на це наголошував у свій час Д. Рікардо [7], коли стверджував, що звернення до банку за позиками залежить від співвідношення норми прибутку, яку можна отримати за допомогою цих грошей, і норми відсотка, під який банк позичає свої гроші. Практично це означає, що кредити суб'єктам господарювання доцільно залучатися за умов, коли:

$$PN \geq BN \text{ або } PN / BN \geq 1,$$

де PN – норма рентабельності (прибутку);

BN – норма відсотків за кредит.

Очевидно, що таким вимогам більшість сільськогосподарських підприємств не задовольняє. В процесі кредитування перед комерційними банками встають питання безпеки, надійності та прибутковості своєї діяльності. Тому одним з головних питань комерційного банку є пошук альтернативних кредитуванню форм участі у фінансуванні суб'єктів господарювання.

Аналіз останніх публікацій. З-поміж вітчизняних розробок, які присвячені проблемам фінансово-кредитного забезпечення АПК та якими керувався автор у своєму дослідженні, варто виділити наукові праці В. Алексійчука, О. Гудзя, М. Дем'яненка, В. Іванишина, Г. Пиріг, А. Сомик [1-6] та інших, де проблеми кредитування аграрного сектора економіки, особливо ролі держави у цих процесах, розглядаються комплексно.

Метою даної статті є вивчення особливостей діяльності комерційних банків на агролізинговому ринку та розробка рекомендацій щодо її вдосконалення шляхом вибору стратегічних альтернативних напрямків розвитку.

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи лізинг як одну з форм агробізнесу, визначимо принципи лізингових відносин, серед яких можна виділити такі: платність, строковість, зворотність, економічність, інноваційність, майнова відповідальність, цілеспрямованість і конкретність, добросовісність у відносинах, рівноправність сторін, право викупу майна лізингоодержувачем. Отже, лізинг має потрійну природу: з одного боку, – уособлює товарні відносини, що реалізуються за певний проміжок часу; з іншого, – це довготермінові вкладення у матеріальній формі з метою отримання комерційного доходу суб'єктами лізингового бізнесу, що виступає у формі інвестицій. При цьому лізинг зберігає сутність кредитної операції.

Інноваційна природа лізингу полягає в тому, що його використання дозволяє направляти ресурси на розширення виробництва та впровадження передових технологій. Крім того, за допомогою лізингу можна до деякої міри знизити ступінь монополізму виробників сільськогосподарської техніки за рахунок використання інших джерел отримання техніки: імпорт, вторинний ринок, ринок уживаної техніки та ін. Перевагою лізингу в галузі АПК є те, що окрім всього, він не виключає, а передбачає інші форми державного регулювання, наприклад, податкові і кредитні пільги. В результаті досягається синергічний ефект або ефект примноження вигод.

В загальному в системі агролізингу беруть участь: виробники (постачальники) сільськогосподарської техніки, лізингодавці, лізингоодержувачі-користувачі (сільськогосподарські виробники), інвестори і фінансово-кредитні заклади, організації оптової і роздрібною торгівлі, підприємства з переробки сільськогосподарської продукції, посередники, що надають консультативні, сервісні послуги, послуги з навчання та ін. (рис. 1).

Включення кредитних банків до складу основних учасників лізингового бізнесу потребує більш детального дослідження участі комерційних банків. Достатньо високий ступінь ризику, пов'язаний з проведенням лізингових

операцій, змушує більшість банків опосередковано брати участь у здійсненні лізингу через фінансування лізингових компаній. Американський економіст Х. Хеймел зазначав, що лізингова компанія діє як рука банку, який не може або вважає кращим не брати участь у прямому лізинговому кредитуванні. Об'єктивними причинами, через які банки фінансують лізингові компанії, є такі: по-перше, це недостатність власних коштів лізинговим компаніям для реалізації дорогих проектів; по друге, – це недосконалість законодавчої бази на шляху здійснення лізингової діяльності безпосередньо банками. У масштабних лізингових проектах доцільно до кредитування залучати декілька комерційних банків на умовах створення консорціуму. Негативними сторонами за умови прямої участі банківського капіталу у лізинговому бізнесі є: неможливість для банку використовувати переваги лізингу як лізингодавцю; лізингове майно, як правило, буде на балансі банку, що створюватиме додаткові проблеми з нарахуванням податків, зміною структури балансу і відповідно звітності банку; розвиток лізингового бізнесу буде вимагати додаткових затрат та відповідної підготовки працівників; юридична невизначеність щодо ліцензування лізингових операцій для банків.

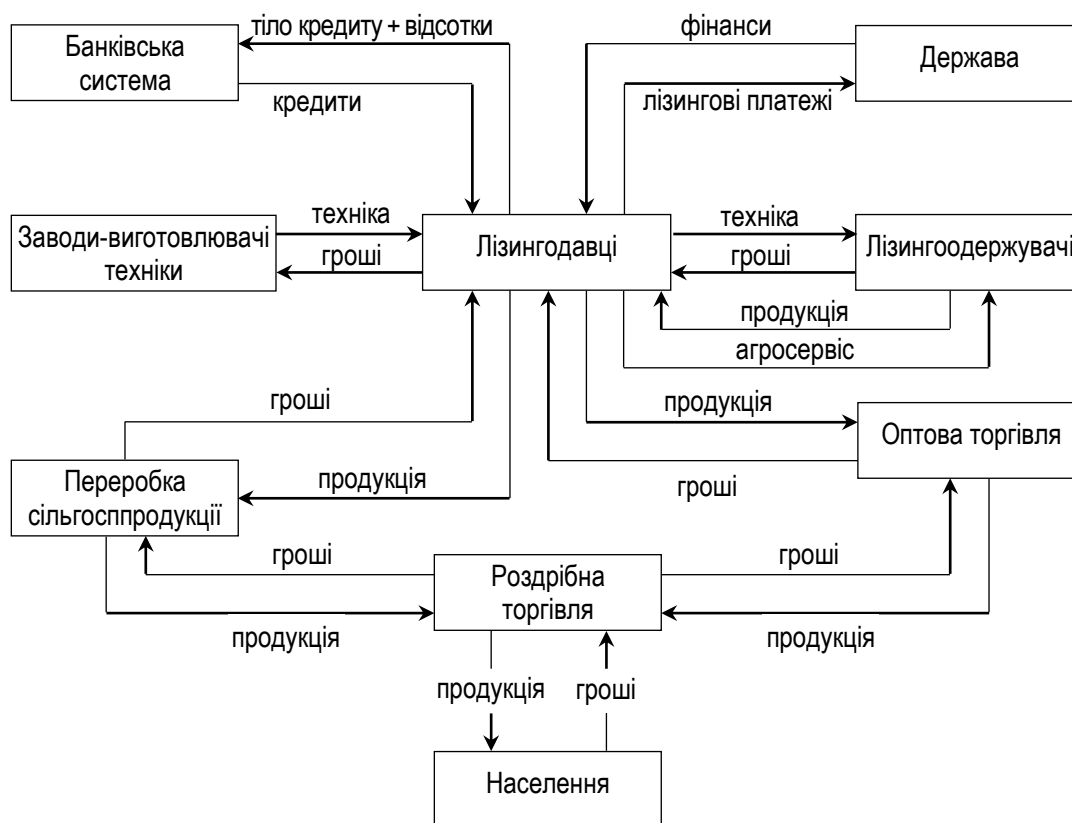

Рис. 1. Схема лізингового бізнесу

Привабливість лізингу як інструменту інвестиційної політики банку продиктована такими перевагами його непрямого використання: виключається ризик нецільового використання кредитних ресурсів, тому що фактично лізингоодержувач отримує кредит не “живими” грошима, а у

вигляді техніки чи обладнання; техніка залишається у власності лізингодавця до моменту його викупу за умовами договору фінансового лізингу, при цьому третя сторона (держава) не може накласти арешт на обладнання у випадку фінансових неприємностей на підприємстві-лізингоотримувачі; збільшується вірогідність повернення кредитних коштів; отримання стабільного доходу протягом тривалого строку. В даному випадку спостерігається мінімізація ризиків в порівнянні з кредитом, тому що вони зберігають абсолютне право на володіння майном, а у випадку банкрутства з будь-якої причини лізингоотримувача зберігається право виплат (відшкодування).

Висновки. Фінансування потреб сільського господарства в Україні є головною проблемою, від якої залежить динамічний розвиток виробництва. При цьому лізинг є новим перспективним фінансовим інструментом, який здатний сприяти збільшенню інвестиційних вкладень в економіку країни, проте він тільки тоді є економічно вигідним для учасників, коли має податкові та кредитні пільги, що надає держава.

Переваги участі кредитних банків у сфері агролізингу очевидні. По-перше, для вітчизняних виробників техніки, які в умовах жорсткої конкуренції втратили канали збуту своєї продукції і отримують альтернативний варіант у вигляді посередника, який фінансує закупівлю техніки на умовах фінансового лізингу. Додавши суму, передбачену для цих цілей в бюджеті, вітчизняні машинобудівники отримують досить оптимістичні сподівання на розширення ринку збуту. По-друге, відкривається доступ до дорогої іноземної техніки. При цьому в комплексі з частковою компенсацією процентної ставки по виплаті відсотків за користування банківським кредитом, отриманим на придбання предмета лізингу, буде досягатися максимальний ефект. В умовах загострення конкуренції на ринку банківських послуг проведення комерційними банками лізингових операцій стане ефективним способом розширення сфери банківського бізнесу.

Отже, спільні та узгоджені дії держави, сільськогосподарських товаровиробників, банківських установ та виробників сільськогосподарської техніки, формування бюджетів з урахуванням податково-кредитних пільг та фінансування лізингу на паритетних засадах на державному та місцевих рівнях дозволять формувати в Україні ефективну систему фінансово-кредитного забезпечення сільського господарства як важливого фактора зростання аграрної економіки, будувати ефективне середовище на ринку фінансових послуг.

Список літератури

1. Алексійчук В.М. Кредитне обслуговування АПК: досвід та напрями розвитку. – К.: ІАЕ УААН, 1998. – 91 с.
2. Гудзь О. Розвиток нетрадиційних методів кредитування в аграрному секторі економіки // Економіка АПК. – 2003. – № 1. – С. 61-67.

3. Дем'яненко М.Я. Кредитування сільськогосподарських підприємств: теорія і практика // Облік і фінанси АПК. – 2005. – № 7. – С. 9-19.
4. Іванишин В.В. Роль лізингу в забезпеченні сільськогосподарських підприємств засобами механізації. – К.: ІАЕ УААН, 2003. – 294 с.
5. Пиріг Г.І. Удосконалення кредитних відносин в аграрному секторі економіки // Економіка АПК. – 2004. – № 1. – С. 106-109.
6. Сомик А.В. Банківське кредитування сільськогосподарських товаровиробників: сучасний стан і проблеми розвитку // Економіка АПК. – 2005. – № 9. – С. 52-57.
7. Рикардо Д. Сочинения. – М.: Госкомиздат, 1998. – Т.1. – С. 238.

Summary

Problems of perfection of mechanism of leasing in agricultural industry through state support and with participation of commercial banks are considered.

Отримано 08.11.2007